

Geç Orta Çağ Avrupa'sında İktidar Mücadelesinde Köylü-Burjuva İşbirliği: Flander Örneği (1297-1328)

Peasant-Bourgeois Cooperation in the Struggle for Power in Late Medieval Europe: The Case of Flanders (1297-1328)

Halil YAVAŞ*

Öz

Bu çalışmamızda Geç Orta Çağ'da Flander'de ortaya çıkan isyanlar zincirini mütalaa etmeyi hedeflemekteyiz. Bunun için Flander bölgesinin erken dönemi, şehirler ve loncalar hakkında kısa bir malumat verdikten sonra isyanların oluşumuna zemin hazırlayan siyasi ve ekonomik etkenler üzerinde duracağız. Olayları kronolojik bir şekilde dönem kaynakları ışığında ele alırken, bir yandan da muhtelif problemler üzerinde değerlendirmelerde bulunacağız. Bu problemlerin başında isyanın niteliği, İngiltere-Fransa münasebetlerinin etkisi ve feodal sistem ile şehirleşme bağlantısı gelmektedir. Çalışma konumuz aslında XII. – XV. yüzyıllar arasına yayılmakla beraber, daha iyi tahlil yapabilmek için olayların en yoğun yaşandığı ve belirleyici olduğu XIV. yüzyılın ilk yarısı ile sınırlı tuttuk. Flander'in, İngiltere ve Fransa ile ilişkilerine gerektiği kadar girerek konuyu dağıtmamayı hedefledik. Çalışmamızda varacağımız en önemli çıkarım, sözünü ettiğimiz isyanın bir devrim olmadığı yönündedir. Ayrıca olayları, günümüzdeki anlamıyla bir sınıf çatışmasından öte burjuva ve köylülerin kendi iktidar ve ekonomik çıkarlarını muhafaza etmek için birlikte hareket edip, feodal sisteme direnmesi olarak değerlendirmekteyiz. Hatta isyanın bir sonucunun da feodal sistemin Fransa'dan kuzeye doğru ilerlemesinde Flander'in engel olduğunu ifade edebiliriz. Netice itibariyle bölgedeki ayaklanmaları ne Fransa'daki ne de İngiltere'deki köylü isyanlarıyla mukayese etmememiz gerektiği kanaatini taşımaktayız. Olayların gelişimi hakkında malumat verirken mümkün mertebe dönem kaynaklarından istifade etmeye çalıştık. Lakin konuyla ilgili tartışmalarda alanında uzman isimlerden de istifade ettik ki bunların başında, Ortaçağ Flander'inden söz edeceğimiz zaman ilk müracaat edilecek isim Henri Pirenne gelmektedir. Onun yanı sıra David Nicholas, W. Blockmans, William H. TeBrake gibi çok sayıda araştırmacıdan faydalandık.

Anahtar Kelimeler: Flander, Bruges, Köylü İsyancıları, Artevelde, Dampierreli Gui

Abstract

In this study, we aim to examine the chain of rebellions that emerged in Flanders in the Late Middle Ages. For this purpose, after giving brief information about the early period of the Flanders region, cities and guilds, we will focus on the political and economic causes for the rebellions. While we are considering the events in a chronological way, we are making assessments about various problems. At the beginning of these problems are the nature of the rebellion, the England-France conflict and its connection with the feudal system. Although our study subject actually extends between the twelfth and fifteenth centuries, we limited it to the first half of the fourteenth century in order to make a better analysis. The most important conclusion we will reach in our study is that these rebellions are not a revolution. We consider the events as more than a class conflict in the modern sense, bourgeois and peasants acting

Makale Geliş Tarihi: 16.10.2023. Makale Kabul Tarihi: 21.02.2024.

Araştırma Makalesi / Künye: YAVAŞ, Halil. "Geç Orta Çağ Avrupa'sında İktidar Mücadelesinde Köylü-Burjuva İşbirliği: Flander Örneği (1297-1328)". Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), 18/35, (Aralık 2024): s. 297-316. DOI: 10.19060/gav.1601731

* Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-mail: halil.yavas@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-5642-0141.

Akademik
Bakış
287
Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

together to protect their own power and economic interests and resisting the feudal system. We can even say that one result of the rebellion was that Flanders prevented the feudal system from advancing northwards from France. As a result, we think that we cannot compare the uprisings in the region with the peasant uprisings in either France or England. We tried to benefit from period sources as much as possible while providing information about the development of events. However, in the discussions on the subject, we benefited from experts in their field, the first name to be consulted when we talk about Medieval Flanders is Henri Pirenne. In addition, we benefited from many researchers, especially David Nicholas, Willem Blockmans and William Henry TeBrake.

Key Words: Flanders, Bruges, Peasants' Rebellion, Artevelde, Gui of Dampierre

Giriş

İktisat bilimcileri para çatışmayı sevmez derler ama Ortaçağ'da Flander'de sermaye sahipleri, haklarını muhafaza etmek için çatışmaktan kaçınmamışlardır. Bu çalışmadaki amacımız söz konusu çatışmaların ortaya çıkmasındaki etkenler ve sonuçları üzerinde kronolojik bilgiler eşliğinde değerlendirme yapmaktır. Olayların sanıldığı gibi Güzel Philip'in tahakküm anlayışından mı kaynaklandığını yoksa birçok sebebe bağlı kompleks bir gerilimin gün yüzüne vurumu mu onun yanıtını öğreneceğiz. İsyanın sebebi ne olursa olsun Flander bölgesinin yüzyıllar boyunca İngiltere ve Fransa arasında tartışma konusu olmasının bu döneme dayandığını göreceğiz.

Flander'deki olaylar aslında feodal bir tartışma olarak başlamıştır. Şöyle ki ilk dönemlerde Kont Gui'nin, 1280'lerden itibaren Güzel Phillip'in baskılarına direnmesi ve akabinde ticari haklarını muhafaza etmek istemesi bunda önemli rol oynamıştır. İsyanın kitlesel bir boyut kazanması ise 1322'den sonra yeni kontun Fransa kralının safında yer alması üzerine olmuştur. Çünkü önceden kontlar Flander'in hakkını korumaktayken yeni kont bu görevi bırakınca, mücadeleyi şehrin önde gelenleri yürütmüşlerdir. İsyan 1328'de bastırılınca benzer bir durum 1336'da bu kez Artevelde liderliğinde Ghent merkezli görülmüştür.

Konuyu irdelerken muhtelif problemler üzerinde duracağız ki bunların başında, Flander'deki isyanın içtimai dayanağının ne olduğudur. Yani bir köylü isyanı mı, bir burjuva isyanı mı yoksa her iki sınıfın çıkarlarını korumak amacıyla feodal yapıya yönelik bir başkaldırı mı? İşte bu sorunun yanıtını alabilmek için isyanın hangi sosyal sınıfa veya sınıflara dayandığını ve amacını anlamaya çalışacağız. Bunun devamında, bazı araştırmacıların ifade ettiği gibi bunun bir devrim olarak tanımlanıp tanımlanamayacağını yanıtını arayacağız. Bir diğer problem ise bölgedeki şehirlerin bu denli büyümesi ve ekonomik bir merkez haline gelmesinin feodal yapı ile uyumsuzluğudur.

Sözünü ettiğimiz tahlillerin daha iyi yapılabilmesi adına çalışmamızın sınırlarını bilhassa en yoğun isyan dönemiyle sınırlandırmaya gayret ettik. Aslında olayları XI. yüzyıla dayandırıp, XVI. yüzyıla kadar götürmemiz mümkünken biz her şeyin kırılma noktası olan 1297-1345 yılları arasına odaklandık. Bununla birlikte 1297'den önceki dönemden kısaca söz etmeyi uygun gördük.

Uyguladığımız yöntem gereğince öncelikle bölgenin erken dönemle ilgili bir bilgilendirilmede bulunup, akabinde şehir ve loncalar konusunda malumat vererek olayların arkaplanının kavranmasına gayret ettik. Devamında isyanları kronolojik bir şekilde ele alıp olayları tahlil etmeye çalıştık ve bu süreçte yukarıda zikrettiğimiz problemlerin yanıtını bulmaya özen gösterdik. Son olarak çalışmadaki bulgulardan yola çıkarak vardığımız çıkarımları daha net biçimde sonuç bölümünde zikrettik.

Flanderin Erken Dönemi

Flander'de ilk önemli yerleşim çalışmaları X. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Özellikle XII. yüzyıldan sonra sahil bölgesindeki bataklıklardan büyük araziler elde edilmiş ve bunlar tarım için kullanıldıkça bölge nüfusu daha da artmıştır. Eskiden beri orada devam eden kumaş endüstrisinin etkisiyle bölge hızla gelişmiştir.¹ Flander kontları, Batı Frank krallarının ve onların halefleri Capetian krallarının vasalları olsa da pratikte özerk kalmışlardır. Kont Alsaceli Philip (1157-1191) yönetiminde Flander, Batı Avrupa'nın en güçlü ve en gelişmiş kontluklarından birisi haline gelmiştir. XII. yüzyıl sonlarından itibaren Flander ile Fransa arasındaki güç dengesi tersine dönmüş ve Fransa bölgedeki otoritesini hızla tesis etmiştir.² Fransa, İngiltere karşısında kazandığı 1214 Bouvines zaferinden³ sonra Avrupa siyasetine öyle hâkim olmuştur ki Flander'i doğrudan krallığa bağlamayı bile gündemine almıştır. Lakin Fransa kralı öyle yapmaktansa kendisine yakın gördüğü kişileri kont olarak görevlendirmekle yetinmiştir. Bu politika, Kont Dampierreli Gui (1278-1305) ve oğlu Béthunelü Robert'in (1305-1322) isyanına kadar sürmüştür.⁴

Flander'in özerkliğinden söz etmişken bunun kaynağına da kısaca değinmekte fayda vardır. Bu durumun en önemli sebebinin şehirlerin büyümesi ve devamında onlara muhtelif imtiyazlar verilmesi olduğuna inan-

- 1 H. V. Werveke, "Industrial Growth In The Middle Ages The Cloth Industry In Flander", *The Economic History Review*, Vol. 6, No. 3, 1954, s. 238; Louis J. Lekai, *The White Monks, Our Lady Of Spring Bank, Okauchee* 1958, s. 211.
- 2 Karen S. Nicholas, "The Role of Feudal Relationships in the Consolidation of Power in the Principalities of the Low Countries, 1000-1300," *Law, Custom, and the Social Fabric in Medieval Europe*, (Edit. Bernard S. Bachrach, David Nicholas), *Studies in Medieval Culture*, Michigan University-Medieval, 1990, s. 116; Wim Blockmans, "Flanders", *The New Cambridge Medieval History 5 (1300-1415)*, (Edit. David Abulafia), Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 405.
- 3 Bu savaş 1214'te Fransa Kralı II. Philip (Yüce) ile Kutsal Roma Germen İmparatoru IV. Otto ve müttefikleri arasında 1214'ün Temmuz ayında Flander'in Tournai şehri yakınlarında Bouvines'te yapılmıştır. Papa III. Innocentius'un desteklediği Otto'nun müttefikleri arasında Fransa'ya bağlı Flander ve Hainault kontluklarının yanı sıra İngiltere de bulunmaktadır. Müttefiklerinin her birinin Fransa kralıyla farklı sorunları bulunmakta ve bu ortak amaçtan dolayı birlikte hareket etmektedirler. II. Philip, uyguladığı taktikler sayesinde savaş meydanından galip ayrılmıştır. Bkz. Kelly Devries, "Bouvines 1214", *Battles of the Medieval World 100-1500*, (Edit., Kelly DeVries, Martin Dougherty, Iain Dickie, Phyllis G. Justice, Christer Jorgensen), Amber Books, 2006, s. 80-89.
- 4 Walter Prevenier, "The Low Countries", 1229-1415, *The New Cambridge Medieval History 6 (1300-1415)*, (Edit. David Abulafia) Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 573.

gazi

maktayız. Orijinal metni günümüze ulaşmamış olsa da en eski şehir imtiyazının XI. yüzyılın sonlarına kadar dayandığı düşünülmektedir. Kont Alsaceli Philip'in 1170 yılı civarında yedi büyük şehre verdiği bu imtiyazlara göre şehirlerden biri, kontla veya diğer altı şehirden biriyle ihtilaf yaşaması durumunda, kalan şehirlerin hakemliğini isteyebilecektir.⁵ Feodal sistemin dışındaki bu ayrıcalıklara Flemenk dilinde *keure*, Fransızcada ise *charte de commune* denilmektedir. Şehirlerin bir diğer önemli imtiyazı, Flemenkçede *schepenen*, Fransızcada *échevins* adı verilen, vatandaşlardan oluşan ve lord tarafından atanan bir memurun başkanlık ettiği özel bir mahkemeye sahip olmasıdır. Yani görüldüğü üzere şehir (komün), siyasi ve adli bir özerkliğe haiz olup, yerleşimcileri de özgür kişilerdir. Bir komşu ülkeden gelen şahıs, şehirde bir yıl bir gün ikamet etmesi durumunda artık oranın vatandaşı olur ve tüm ayrıcalıklarından istifade eder. Siyasal açıdan özerk olmasına rağmen, komündekilerin, efendileri olan kont ve krala hâlâ bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yapının ortaya çıkması feodal sistem içindeki kontların gücüne mugayir bir durum gibi görünse de aksine, Flander'de kontlar, hazinelerinin güçlü bir kaynağı olarak görmeleri hasebiyle komünlerin koruyucuları olmuşlardır.⁶ Kont Philip'in ölümünden sonra komünler, özellikle şehir yönetiminin belirlenmesinde daha fazla özerklik ihtiva eden yeni imtiyazlar elde etmişlerdir. Naip Namurlu Philip, 1209'da Ypres'ya böyle bir ayrıcalık vermiştir. Benzer şekilde 1212'de Ghent'e, 1228'de Douai'ye, 1235'te Lille'ye, 1241'de Bruges ve bağlı kasabalarına imtiyazlar tanınmıştır. İleride de göreceğümüz üzere bu süreçte üç büyük kent (*drie steden*) Ghent, Bruges ve Ypres öne çıkmıştır.⁷

Şehirlerin değişiminde ve güçlenmesinde başat güç loncalar olmuşlardır. Latince *officium*, *ministerium*; Fransızcada *metier*, *jurande*; İtalyancada *arte*; Felemenkçede *ambacht*, *neering*; Almandada *amt*, *innung*, *zunft*, *handwerk*; İngilizcede ise *craft-gild*, *mislery* diye bilinen bu kurum, ortak bir ticari amacın yanı sıra kent yönetiminde de söz sahibi olmuştur.⁸ İlk örnekleri 1050'li yıllarda St. Omer'de görülmüş, akabinde Lille, Andenarde, Tournai ve Bruges gibi başka şehirlerde de tatbik edilmiştir.⁹ Yine St. Omer'de lonca ile kale komutanı Wulfric Rabel arasında yapılan düzenleme ile loncaya, şehirliğin davalarına bakma yetkisi tanınmıştır. Lonca, gelirlerinin bir bölümünü savunma tesisleri yapımına ve sokakların bakımına ayırmıştır.¹⁰ Şehrin savunmasını kolaylaştırmak maksadıyla yerleşim yerinin çevresine duvarlar örmüşlerdir. Bu şekilde müstahkem hale getirilen kasa-

5 Blockmans, a.g.m., s. 413.

6 Leon Van Der Essen, *A Short History of Belgium*, Second Edit., The University Of Chicago Press, Chicago 1920, s. 41.

7 Blockmans, a.g.m., s. 414

8 Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Koca-başoğlu), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 200.

9 Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, s. 186.

10 Henri Pirenne, *Ortaçağ Kentleri Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (Çev. Şadan Karadeniz), 12. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2012, s. 138.

baya *burgus*, *bourg* denilirken, sakinlerine ise *burgens*, *burgess*¹¹ denilmiş ve bu ifade Türkçeye burjuva olarak geçmiştir. Burjuva, bölgenin mevcut rejiminde daha hızlı ve radikal değişiklikler yapmak için zaman zaman teşebbüslerde bulunmuşsa da kontlar ve aristokratların dirençleriyle karşılaşmışlardır.¹²

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz lonca ve komünal yapının Cermen toplumlarındaki thing veya benzeri toplantı geleneklerinin bir devamı şeklinde olduğunu düşünmekteyiz. Dahası erken dönemlerden itibaren İskandinavya'da uygulanan en küçük yerleşimlerdeki bu birlikte hareket etme ve istişare uygulamasının, idari baskının kısmen zayıfladığı Flander bölgesinde etkili olduğuna inanmaktayız. Yine Cermen toplumundaki ticari girişimciliğin bu bölgede etkili olması Flander'in federatif ticari yapılanmasını ortaya çıkarmıştır diyebiliriz. Akabinde Fransa'dan gelen merkezileşme baskısı karşısında bölgedeki şehir yapısının mukavemeti, şimdi sözünü edeceğimiz isyanların temelini oluşturmaktadır.

1297-1305 İsyanı

Flander İsyanlarının Feodal Anlaşmazlık Evresi (1279-1297)

Geç Orta Çağ'da Batı Avrupa'daki en önemli üç isyandan birincisi 1297-1305 ve 1323-1328 yılları arasında yaşanan Flander isyanlarıdır. Diğer ikisi ise 1358'de Fransa'daki Jacquerie ve 1381'de İngiltere'deki Köylü İsyanlarıdır. Flander'deki ilk şehir isyanı 1127-1128 yıllarında gerçekleşmiştir. Flander Kontu İyi Charles'ın 2 Mart 1127'de öldürülmesi, Flaman şehirlerinin feodal bağlardan kurtulmasına zemin hazırlayan bir iktidar boşluğuna sebep olmuştur. Maktul kontun çocuğu olmadığından bir kargaşa yaşanmış fakat sonunda Fransa Kralı VI. Louis, Norman prensi William Clito'yu yeni kont olarak atamıştır. Clito, Flander şehirlerinin özerk bir yapıya sahip olmalarından hiç memnun olmadığı gibi Normandiya ile birlikte merkezi bir yönetim tasavvur etmiş ve ona göre de baskıcı bir politika uygulamıştır. Nitekim bu durumdan istifade eden rakibi Alsaceli Thierry hoşnutsuz halkın desteğini alarak isyan etmiştir. Sonuç itibariyle yaşanan çatışmalardan şehirler galip gelmiş ve Kont William Clito öldürülmüştür. Yeni kont Alsaceli Thierry, politik ve içtimai tabloyu iyi okumuş olmalı ki burjuva sınıfıyla uzlaşmıştır. Bu vaka, Flander tarihinde belirleyici bir role sahiptir.¹³

11 Sözü ettiğimiz bölgede "burgus" veya "burgensis" terimleri kullanılmakla birlikte bunlar, VI. yüzyıla kadar dayanan Cermen dillerine ait ve müstahkem olmayan küçük yerleşimleri ifade eden bir sözcüktür. IX. yüzyılda özellikle Loire ve Rhone vadilerinde çokça kullanılmış ve akabinde yayılmıştır. Bu dönemden itibaren manastırlar veya şehirlerin banliyölerini ifade eder olmuştur. XI. yüzyıla gelindiğinde ise bu ifade Latince "civitas" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. H. V. Werveke, "The Rise of the Towns", *The Cambridge Economic History of Europe III*, (Edit. M. M. Postan, E. E. Rich, Edward Miller), Cambridge University Press, Cambridge 1964, s. 15.

12 Der Essen, *a.g.e.*, s. 40.

13 R. C. Van Caenegem, "Galbert of Bruges and "Law Is Politics", *Galbert of Bruges*, Jeff Rider - Alan V. Murray, The Catholic University of America Press, Washington 2009, s. 39-40; Henry Of Huntingdon, *Chronicle*, (Trans. Thomas Forester, Henry G. Bohn), London 1853, s. 254.

XIII. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Flander'deki yaklaşık yirmi şehir ve kasabada kumaş üretimi çok artmış ve bu da söz konusu sektörü büyük bir iş kapısı haline getirmiştir. İşte bu ortamda şehirlerde, ekonomik ve politik açıdan güçlü olan soylular ile tekstil işçileri arasında muhtelif gerilimler baş göstermiştir.¹⁴ Bu gerilimin devamında 1245'te Douai'de *take-hans* olarak da adlandırılan ilk grevler gerçekleşmiş olup, bu olay aynı yerde 1276'da tekrarlanmıştır. Benzer şekilde 1252 ve 1274 yıllarında Ghent'in tekstil işçileri greve gitmişlerdir.¹⁵ 1127'deki isyan, ekonomik temellere dayanıp, feodal idareye karşı burjuva öncülüğünde bir başkaldırıyken, 1245'ten sonraki grevler ise yine ekonomik gerekçelere dayanan sosyal bir patlamadır. Bunun bizler açısından dikkat çeken yanı, şehirleri gelenlerinin ötesinde orta sınıfın artık bizzat yönetimde söz sahibi olma isteğinin tezahürü olmasıdır.

Flander'de daha büyük kitlesel olaylar 1280'lerde görülmeye başlanmıştır. Dampierreli Gui 1278'de Flander kontu olduğunda, aristokratlar karşısında kendi siyasi gücünü genişletmek amacıyla şehirlerin siyasi ve ekonomik işlerine müdahale etmeye başlamış ancak Gui'nin hamleleri sert tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Zaten 1270'lerden beri İngiltere ile yapılan yün ticaretinin aksamasının etkisiyle¹⁶ bölgede yaşanan ekonomik sorunlar, yönetime karşı tüccarların hoşnutsuz olmasına sebebiyet vermiştir. Nitekim 1279-1281'de Tournai'de, 1280-1283'te Saint-Omer'de, 1281'de Ypres'da ve 1280-1281'de Bruges'da isyanlar yaşanmıştır.¹⁷ 1285'ten sonra Kral Güzel Philip'in (1285-1314) Flaman siyasetine doğrudan müdahale etmeye başlamasıyla zaten gergin olan ortam daha da gerilmiş ve Fransa - Flander münasebetleri başka bir şekle girmiştir. Güzel Philip, muhtemelen II. Philip'ten (Yüce) beri Flaman kontları üzerinde otorite tesis etmeye kalkan en önemli kraldır. O, genel anlamda merkezîyetçi bir anlayışa sahiptir ki bundan dolayı benzer şekilde Akitanya'da İngiltere kralıyla da gerginlik¹⁸ yaşamıştır. Bu merkezîyetçi anlayışının bir yansıması olarak tüm Flander'i

14 Blockmans, a.g.m., s. 415.

15 Jan Dumolyn – Jelle Haemers, "Patterns of Urban Rebellion in Medieval Flanders", *Journal of Medieval History*, 31, 2005, s. 374.

16 Flander ile İngiltere arasındaki ihtilaf 1264'teki II. Baronlar savaşına kadar dayanmaktadır. Sonrasında İngiltere yün ihracatını İtalya'nın kuzeyindeki şehir devletlerine yönlendirince bu anlaşmazlık 1270'lerde de devam etmiştir. İngiltere'nin yün ihracatını bir silah olarak kullanması sonraki süreçte sıkça görülmüştür. Bkz. E. Jamrozak, "Rievaulx Abbey As A Wool Producer in The Late Thirteenth Century: Sistersiyens, Sheep And Debts", *Northern History*, XL, 2, s. 200-201.

17 Dumolyn - Haemers, a.g.m., s. 375.

18 Akitanya her ne kadar Fransa kralına bağlı bir düklük olsa da feodal bağlar neticesinde İngiltere'nin kraliyet ailesinin idaresinde bulunmaktadır. Ayrıca Fransa kralı ile olumsuz bir ilişki içinde olan Gaskonyalı denizciler 1293'te, yine Fransa'ya bağlı denizcilere saldırmıştır. Zaten bölgeyi merkeze bağlamak isteyen Fransa Kralı IV. Philippe sorunu görüşmek bahanesiyle feodal açıdan vasalı durumundaki İngiltere Kralı I. Edward'ı huzuruna çağırmıştır. Fakat Edward çağrılarını reddedince, Philippe 1294'ün Mayıs ayında Akitanya düklüğüne el koyduğunu ilan etmiş ve devamında bölgeyi işgale başlamıştır. Devamında 1298'e kadar süren bir savaş yaşanmıştır. Bkz. J. S. Hamilton, *The Plantagenets*, Continuum, London, 2010, s. 72-76; Christopher Allmand, *The Hundred Years War*, Cambridge University Press, Cambridge 1988, s. 7.

kraliyet kontrolüne almayı hatta ilhak etmeyi hedeflemektedir.¹⁹

Philip'in bu tutumu Flander'de büyük nefret uyandırmışsa da onu ve Fransa'yı savunanlar da bulunmaktadır. Haddizatında Flander'deki bu ayrışma, Kont IX. Baldwin (1204-1205) döneminden beri mevcutsa da Kral Philip'in uygulamalarından sonra bu tablo daha da netleşmiş ve XIV. yüzyılda etkisini tüm şiddetiyle göstermiştir. Bu hiziplerden birincisi Fransa yanlısı aristokratlar ve onların taraftarlarından oluşup, Fransız zambağını (Fransızca fleur-de-lis, Flemenkçede lelie) sembol olarak kullanmaları hasebiyle *Leliaartlar* ismiyle anılmışlardır. İkinci grup ise Fransız karşıtı olup, önemli sayıda zanaat loncası ve burjuva mensuplarından müteşekkildir. Onlar ise Flander armasındaki aslanının pençesini (Flemenkçe klauw) sembol olarak kullandıkları için *Klauwaartlar* adıyla zikredilmişlerdir.²⁰

Kont Dampierreli Gui, Fransa kralının tahakkümü karşısında muhtemelen Klauwaartların da yönlendirmesiyle, İngiltere Kralı I. Edward'ın talebi doğrultusunda 1290'da Flander'deki İngiliz tüccarlara yeni ayrıcalıklar tanımıştır. Ancak Akitanya mevzusundan dolayı İngiltere ile Fransa savaşmaya başlayınca I. Edward, Flander'i tamamen Fransa'dan koparıp kendi yanına çekmek maksadıyla 1294'te Flaman tüccarlara yün ambargosu uygulamıştır.²¹ Akabinde Flander, İngiltere'ye yakın olmak istemişse de Fransa Kralı Philip'in hışmına uğramıştır. Kral Philip, Ghent'in Otuz Dokuzlar Meclisinden gelen itirazları değerlendirerek Kont Gui'yi huzuruna çağırılmış ve iki oğlunu hapse attırmıştır. Sonunda Flander, İngiltere ile yapmış olduğu anlaşmadan çekilmek zorunda kalmıştır. Bununla da yetinmeyen Philip, İngiltere ile savaştan kaynaklanan maliyeti Flander'deki paraları devalüe ederek karşılamaya çalışmıştır. Dahası 1295'te, Flander'deki tüm değerli metallere, piyasa değerinden düşük bir bedel mukabilinde el koymuştur.²²

Uzun süre Krala sadakatini muhafaza eden Kont Gui bu tahakküm girişimleri karşısında daha fazla dayanamamış ve 1297'nin Ocak ayında Kral Philip'e olan sadakatinden vazgeçmiştir.²³ Bu karar karşısında Philip beklemediği üzere aynı yılın Haziran ayında Flander'i işgale başlamıştır. Kont, o süreçte İskoçya'daki isyanlarla mücadele eden İngiltere'den beklediği yardımı alamamıştır. Muhtemelen yaşanan ekonomik krizlerden dolayı soylular da Fransa kralının yanına geçmiştir.²⁴ Ghent'in anonim tarihçisi, kıyı bölgelerinin kaybını ve Veurne şehrinin yakılmasını Batı Flander soylularının ihanetine bağlamıştır. Sonrasında Papalığın arabuluculuğuyla iki yıllık bir ateşkes imzalanmış ve Flander, kontluk ve kraliyet bölgelerine ayrılmıştır.²⁵

19 Joseph R. Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, Princeton University Press, Princeton 1980, s. 328.

20 David Nicholas, *Medieval Flanders*, Routledge, London 2013, s. 190.

21 T.H. Lloyd, *The English Wool Trade in the Middle Ages*, Cambridge University Press, Cambridge 1977, s. 74-75.

22 Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 188.

23 Prevenier, a.g.m., s. 574.

24 Strayer, a.g.e., s. 325.

25 William H. Tebrake, *A Plague of Insurrection Popular Politics and Peasant Revolt in*

Ateşkes sona erdikten sonra 1301'de Fransızlar işgale kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Sonuç olarak Güzel Philip, Flander'in tamamını kraliyet topraklarına katmış, Kont Gui'yi Fransa'da hapse atmış ve kısa süre sonra Flaman soylu Chatillonlu Jacques'ı oraya vali atamıştır.²⁶

Burjuva ve Köylülerin İsyanı Devralması (1302-1320)

Flander kontluğunun kraliyete bağlanması ve vali Chatillonlu Jacques'ın baskıcı yönetimi Flamanlar açısından oldukça zor bir dönemin başlangıcı olmuştur. Kral, Akitanya'nın aksine bu bölgede merkezîyetçi bir yapı kurmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda Vali, Klauwaartların ve destekçilerinin birçoğunun mülküne el koyup, kral yanlılarına yani Leliaartlara dağıtmıştır. Kırsalda ise aristokrat soylular kırsal nüfusa karşı Kralın desteğini sonuna kadar kullanmışlardır. İşte bu ortamın çatışmalara gebe olması kaçınılmazdır.²⁷ Vali Chatillon, Leliaartların teşvikiyle 1 Nisan 1302'de gıda vergilerini yeniden getirmiş ve bu durum ertesi gün Ghent'de zanaatkarların genel grev ilan etmesine sebep olmuştur. Akabinde birkaç yüz Leliaarta saldırılarda bulunulmuş ve bazıları öldürülmüşse de Vali kontrolü ele almayı başarmıştır.²⁸ Fakat olaylar durulmamış, Bruges ve kırsalda huzursuzluklar devam etmiştir. Bu sırada Leliaart mensubu yargıçlar, isyancıların liderleri dokumacı Pieter de Coninck ve kasap Jan Breidel'i²⁹ hapse atmış lakin toplanan kalabalık onları serbest bırakmıştır. 18 Mayıs'ta başlayan ve Bruges Gösterisi (Matines Brugeoises) diye kayıtlarda yer alan saldırılarda Klauwaartlar, erken saatlerde Vali Châtillon'un Leliaart taraftarlarına yönelik büyük bir saldırı başlatmışlar ve birçok kişiyi öldürmüşlerdir. Ghent dışındaki Flander şehirlerinin ve kırsalının çoğu bu direniş dalgasına hızla katılmıştır.³⁰ Vali Chatillon, Courtrai'den gelen garnizon ile Bruges'a yürümüş ama halkın mukavemetiyle karşılaşmıştır. Kısa süre sonra Flander'de Fransız karşıtı güçler, Kontun özgür olan oğlu Namurlu John etrafında bir yönetim tesis etmişlerdir.³¹

Sözünü ettiğimiz bu gelişmeler karşısında Fransa kralı Philip, isyancı-

Görüş

Akademik
Bakış

294

Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

- Flanders 1323-1328*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1994, s. 32. Bu ateşkes aslında Philip için tamamen zaman kazanma amacına yöneliktir. Çünkü o dönemde aynı zamanda İngiltere ile Akitanya konusunda savaş halindedir. Aynı anda iki cephede birden savaşmak onun açısından zor olduğundan bu ateşkesi imzalamıştır. Nitekim akabinde İngiltere ile barış yapmış ve böylece Flander ile daha rahat ilgilenme fırsatı bulmuştur. Bkz. Robin Neillands, *The Hundred Years War*, Routledge, London 2003, s. 26.
- 26 *Annales gandenses*, (Trans. & Edit. Hilda Johnstone), Clarendon Press, Oxford 1985, s. 13; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 191.
- 27 "Chronicon Comitum Flandrensium", *Corpus Chronicorum Flandriae I*, (Edit. J. J. De Smet), Commission Royale d'Histoire, Bruxellis 1837, s. 165; Strayer, *a.g.e.*, s. 332-333.
- 28 Blockmans, *a.g.m.*, s. 416; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 192.
- 29 XIX. yüzyıl sonlarında Belçika milliyetçiliğinin yerleştirilmesi sürecinde bu iki isyancının Brugge'da heykeli dikilmiştir. Üstelik bu, o dönemin tüm olumsuz koşullarına rağmen yapılmıştır. Bkz. Gevert H. Nörtemann, "Memories and Identities in Conflict: The Myth Concerning the Battle of Courtrai (1302) in Nineteenth-Century Belgium", *Narratives of Low Countries History and Culture*, (Edit. Jane Fenoulhet, Lesley Gilbert), Uclpress, London 2016, s. 67.
- 30 Der Essen, *a.g.e.*, s. 63; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 192; TeBrake, *a.g.e.*, s. 33.
- 31 *Annales Gandenses*, s. 23-27.

ları cezalandırmak için ordusunu bölgeye göndermiştir. Mücadele artık kontun oğlu Namurlu John, Peter de Coninck ve John Breidel liderliğindeki kont yanlısı halk ile Fransa ve onların taraftarı soylular arasında şiddetli bir savaşa doğru evrilmiştir.³² Nitekim taraflar, 11 Temmuz 1302'de Courtrai surlarının dışında karşılaşmışlardır. Fransa kralına bağlı ordu profesyonellerden oluşurken, Kont yanlılarının ordusunun çoğu köylülerden müteşekkildir. Flamanlar, büyük bir kısmı bataklıklardan oluşan arazinin uygun yerlerine muhtelif siperler hazırlarken, yere sabitlenmiş bir dizi mızrağın arkasına³³ barikat kurmuşlardır. Bütün bu koşullar Fransızların ağır süvari hücumunu engellemiş ve sonuç olarak Fransa ordusu, komutanları Artoisli Robert'in de ölümü ile neticelenen utanç verici bir mağlubiyet yaşamıştır. Savaş meydanında Fransız şövalyelerinden alınan ve Courtrai'deki Notre Dame kilisesinde saklanan 500 çift altın mahmuza atıfla bu savaş, Altın Mahmuzlar Savaşı ismiyle de bilinmektedir.³⁴ Courtrai savaşı, Flaman ulusal mücadelesinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaşın en önemli sonucunun, Flander kontluğunun yeniden özerk bir yapıya kavuşması olduğunu ifade edebiliriz. İkinci husus ise soyluların ve aristokratların bölgedeki egemenliğine son vermesidir.³⁵

Fransızlar Courtrai savaşını kaybetmiş ve 1303'e kadar başka yenilgilere maruz kalmışlar fakat toparlanıp 1304'te bir dizi muharebeden galip gelmeyi başarmışlardır. 1305'e gelindiğinde Aynı yıl ölen Kont Gui'nin yerine geçen oğlu Béthunelü Robert, ilk başlarda barışçıl bir politika izlemeye çalışmış ve bu doğrultuda Fransa ile Haziran 1305'te Athis-sur-Orge antlaşmasını imzalamıştır. Antlaşma şartlarına göre Flamanlar dört yıl içinde muazzam bir (400.000 libre) tazminat ve yıllık 20.000 libre tutarında vergi ödeyeceklerdir. Büyük şehirlerin surlarının yıkılmasının yanı sıra Bruges Gösterisinin bedeli olarak 3000 Brugeslu hacca gidecektir. Bütün Flander halkı krala sonsuza kadar sadakat göstereceklerine ve bunu tehlikeye atacak herhangi bir ittifak yapmayacaklarına dair yemin edeceklerdir. Barış sağlanana kadar, Lille, Douai, Bethune, Courtrai ve Cassel Krala rehin verilecektir. Yaşanan olaylar sürecinde ekonomik kayba uğrayan kral taraftarı Leliartların zararları tazmin edilecektir.³⁶

- 32 Thomas Colley Grattan, *Holland*, Peter Fenelon Collier, New York 1899, s. 55; Der Essen, *a.g.e.*, s. 63.
- 33 Bu yöntemlerin benzerleri birçok savaşta uygulanmakla birlikte en güzel örneklerinden birisi 1415'te İngiltere-Fransa arasında yaşanan Agincourt savaşında tatbik edilmiştir. Bkz. Neillands, *a.g.e.*, s. 212.
- 34 *Chronica Monasterii De Melsa II*, (Edit. Edward A. Bond), Longmans, London, 1867, s. 247; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 193.
- 35 Blockmans, *a.g.m.*, s. 416. Bu savaş XIX. yüzyıla kadar tarih yazımında kayda değer bir yer bulmamışken, Belçika'nın bağımsızlığı sonrasında ulus oluşturma çabasının bir neticesi olarak üzerinde çok durulmuştur. Sadece tarihçiler değil ressamlar ve roman yazarları da bu savaşı ele alıp mitleştirmişlerdir. 1902'de ise yerel tarihçi Adolf Duclos öncülüğünde savaşın 600. yıl kutlaması yapılmıştır. Bkz. Nörtemann, *a.g.m.*, s. 64-66.
- 36 *Annales Gandenses*, s. 83-85; Ellen E. Kittell, *From Ad Hoc to Routine*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1991, s. 195.

Athis-sur-Orge Barışı, Klauwaartlar ve Flander halkında öfkeye neden olmuştur. Onlar, barış yanlılarını ihanetle itham etmişler ve bundan dolayı barış hükümleri yeterince uygulanamamıştır. Öyle ki şehirler antlaşmanın koşullarını 1309'a reddetmişler ve buna bağlı olarak, o zamana kadar ödenmesi gereken tazminatın çok az kısmını ödemişlerdir. Kont Robert, tazminatı ödemek amacıyla vergi toplamaya çalıştığında büyük bir tepkiyle karşılaşmış ve şiddet olayları yaşanmıştır.³⁷ Bethunelü Robert'in en büyük oğlu Neversli I. Louis de antlaşmadan memnun değildir. Bütün bunların da etkisiyle Kont, 1309'dan sonra daha bağımsız bir politika yürütmeye başlamış lakin bu kez kasabalardan 1302'deki gibi destek alamamıştır. Bu nedenle yeniden barışı tesis etmek için Kral ile görüşmüş ve akabinde 11 Haziran 1312'de imzalanan Pontoise Antlaşmasıyla Lille, Douai, Orchies ve Bethune'ü Fransa'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Bunun yanında Athis Barışında belirlenen 400.000 librelük tazminat 600.000'e çıkarılmıştır ki bu hiç anlaşılabilir değildir. Mutabakattan rahatsız olan Neversli Louis, Flander'de muhalefetini sürdürmüş fakat muvaffakiyet elde edememiştir. 1313'e gelindiğinde yeniden masaya oturulmuş ve bu kez Courtrai, Pontoise Antlaşması'nın teminatı olarak Fransa yönetimine devredilmiştir.³⁸

Her şeye rağmen Flander'deki gerilim son bulmayınca Fransa kralı X. Louis (1314-1316), 1315'in yazında İngiltere Kralı Edward'dan önce Flamanları isyancı olarak tanıması çağrısında bulunmuş, sonrasında da onların İngiltere'den sürülmesini talep etmiştir.³⁹ Edward bu taleplere mesafeli yaklaşmışsa da yakınındaki bazı kişiler, ileride benzer bir durumun İngiltere'de yaşanması durumunda Fransa'dan destek alamayabilecekleri uyarısında bulununca, Fransa'ya sembolik olarak altı gemi göndermiş ve İngiltere'deki Flamlara yasaklama getirmiştir.⁴⁰

Bütün bu olumsuzluklar karşısında Kont Robert, Kral'a karşı daha sert bir politika yürütmeye karar verip, ertesi yıl Fransızları Courtrai'den kovmuştur. Bu sırada Krala bağlı din adamları, Müslümanlarla olduğu gibi Flamlarla da savaşmanın dini bir vazife olduğunu vaaz etmişlerdir. 1315'te Philip'in varisi X. Louis, Flander'i işgal etmek için bir harekât düzenlemiş ama Flander'deki uzun yağışlardan⁴¹ dolayı ilerleyememiştir. Yaşanan kıtlık-

37 *Annales Gandenses*, s. 97; TeBrake, *a.g.e.*, s. 35.

38 Strayer, *a.g.e.*, s. 342; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 197.

39 Lloyd, *a.g.e.*, s. 107.

40 *Calendar of Chancery Warrants 1244-1326*, Majesty's Stationery Office, London 1927, s. 422; Lloyd, *a.g.e.*, s. 108.

41 Orta Çağ'da 1300'lerden sonra hava sıcaklıkları normalin altına düşmüş ve bunun neticesinde 1314'ten itibaren Avrupa'nın kuzeyinde yoğun yağmurlar başlamıştır. 1315'e gelindiğinde ise bu yağmurlar kesintisiz biçimde sürünce artık bir afete dönüşmüş ve beraberinde korkunç bir kıtlık yaşanmıştır. 1318'e kadar devam eden bu hava koşulları, haliyle tarım ve hayvancılığı bitirme noktasına getirmiştir. Yağışlar, İngiltere ve Kıta Avrupası'nın kuzeyini tamamen etkisi altına almış olmakla birlikte özellikle düz bir zemine sahip olan Flander bölgesi bundan çok daha şiddetli bir şekilde etkilenmiştir. Bkz. Henry S. Lucas, "The Great European Famine of 1315, 1316, and 1317", *Speculum*, Vol. 5, No. 4, s. 346, 376.

tan dolayı Flaman şehirleri Fransa ile barış müzakerelerinde bulunmuşlar ve sonunda 1316'da imzalanan Paris Antlaşması ile mevcut statüko muhafaza edilmiştir. Antlaşmadan sonra, önceden Flander'i terk eden Leliartlar tekrar ülkeye geri dönmüşlerdir. Fransa-Flander arasında antlaşma temin edilince Edward, 1315'te Flamanlara yönelik başlattığı ihracat yasağını kaldırmıştır. Barış imzalanmış lakin Flander halkı bunu sindirememiş ve tacizler devam etmiştir. Öte yandan yirmi yıldır süren savaş halinin ekonomilerine zarar verdiğini bilen Flander'in burjuvası, kalıcı bir sulh arayışına girmiştir. Sonunda 5 Mayıs 1320'de bir antlaşma ile genel olarak önceki antlaşmalardaki Fransa'nın üstünlüğü teyit edilmiştir. Dikkat çeken husus ise Kont Robert'ten sonra oğlu Casselli Robert değil, diğer oğlu Neversli Louis'den olan ve babasıyla aynı ismi taşıyan torununun kont olması planlanmıştır. Çünkü 1318'de Neversli Louis'nin Kral V. Philip'in kızıyla evlenmesi kararlaştırılmıştır.⁴²

1323-1328 İsyanı

Huzursuzlukların Artması ve İkinci İsyanın Başlaması

1322'de Kont Robert ölünce Paris antlaşmasında kararlaştırıldığı üzere torunu Neversli Louis Flander kontu olmuştur. Kont I. Louis, Fransa sarayında büyümüş ve bundan dolayı Flemenkçe bilmeden bir Fransız gibi yetişmiştir. Bu durumun etkisiyle Flander'in Fransa politikası değişmiş ve babası ile dedesinin aksine krala sadakatini muhafaza etmiştir. Buna mukabil Louis'nin rakibi durumundaki amcası Casselli Robert Flander kimliğine sahiptir.⁴³

Sözünü ettiğimiz gelişmelerden dolayı şehirlerde alttan alta huzursuzluklar baş göstermiştir. Üç Şehir, Fransa ile yapılan anlaşmaları onaylamayı reddetmiş ve Kont'un Frankofil akrabalarının onun üzerindeki tesirinden yakınmışlardır. Yeni Kont, antlaşmalarda Fransa'ya ödenmesi kararlaştırılan vergi ve tazminatların kalanlarını ödemek için halk üzerinde mali yaptırımları artırınca huzursuzluklar daha da artmıştır. 1323'ün Temmuz ayında Louis, Bruges'u Kuzey Denizi'ne bağlayan Zwin su yolu üzerindeki yetkisini, kendisini destekleyen büyük amcası Namurlu John'a vererek asi duruşuyla bilinen Bruges'u cezalandırmayı hedeflemiştir. Çünkü Zwin'i kontrol eden Bruges limanına erişimi de kontrol etmektedir. John, Sluis kasabasını ticari bir merkeze dönüştürmeyi planlayınca haliyle Bruges ileri gelenleri bunu kendileri açısından bir tehdit olarak görmüşlerdir. Bruges'un huzursuzluğuna rağmen kararlı olan Namurlu John askeri bir birlikle Sluis'a gitmiştir. Bunun üzerine Bruges halkı silahlanıp ona karşılık vermiş ve akabinde Sluis kasabasına saldırmıştır. Saldırıda Brugeslular Sluis'ı yağmalamış ve Namurlu John'u esir alıp Bruges'a götürmüşler fakat sonrasında o kaçmayı başarmıştır.⁴⁴

1302'den beri devam eden bağımsızlık savaşı Flaman köylüler için

42 Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 197; Lloyd, *a.g.e.*, s. 108.

43 Kittell, *a.g.e.*, s.138-139.

44 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 185-186; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 213.

gazi

Akademik
Bakış

297

Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

önemli bir dönüm noktası olmuştur. Her şeyden evvel tahakküme karşı mukavemet göstermekte yeni deneyimler kazanmışlar ve kırsalda kendi kendilerini idare etmeyi öğrenmişleridir. Bu aşamada ortaya çıkan isyan, Bruges'un dışındaki köylerden, Nikolaas Zannekin isimli bir kişi tarafından yönetilmektedir. Zannekin ve yanındakiler gittikleri her yerde çok iyi karşılanmış, "Tanrının Meleği" diye anılmışlardır.⁴⁵

Béthunelü Robert'in hükümdarlığı sırasında kontlukta kaçan veya sürgüne gönderilen Leliaartlar, Louis, kont olduktan sonra ülkeye geri dönmüş ve Klauwaartlar üzerinde baskı kurmuşlardı. Akabinde kendilerini sürgüne göndermeye yardım edenlere yönelik bir intikam dalgası başlatmışlardı. İşte bu yaşananlar Klauwaartlar tarafından unutulmamış ve köylülerin de desteğiyle bu kez Leliaartlara yönelik itirazlar yükselmiştir. 1323'ün son baharında gerilimin iyice arttığı bir sırada Kont Louis, yerine Aspremont lordunu naip olarak bırakıp Fransa'da Nevers'deki topraklarını ziyarete gitmiştir. İlk önemli karışıklık Bruges bölgesinin hem kuzey hem de batı kesimlerinde vuku bulmuş, akabinde Ghent ve Bruges şehirlerine yayılmıştır. Güneybatı Flander'de köylüler, kontun kırsaldaki vergi tahsilatına engel olmuşlar, dahası yönetime yakın soyluların evlerini yıkararak, kaçan veya tutuklu memurların ve lordların mülklerine saldırmışlardır. 2 Şubat 1324'te Flander'e dönen Kont Louis, asi köylülere karşı adım atmadığı gibi isyan bölgelerindeki memurlar hakkındaki şikâyetleri değerlendirme sözü vermiştir. 10 Nisan 1324'te Bruges lehine bazı kararlar yayınlamış, bölgedeki memurların harçları artırma ve masrafları tahsil etme yetkilerine sınırlama getirmiş, isyan sırasında Bruges sakinlerinin işledikleri cürümlere af çıkartmış ve yolsuzlukla suçlanan idareciler hakkında tahkikat yürütmüştür. Bu kararların da etkisiyle isyan durmuş ve sekiz aylık kısmi bir sükûnet yaşanmıştır.⁴⁶

Her şeye rağmen köylüler yaşananlardan memnun değillerdir ve geri dönen vergi memurlarını bir kez daha kovmuşlardır. Onların hoşnutsuzluğunun merkezinde toprak sahiplerinin ekonomik sömürsünden ziyade siyaset vardır.⁴⁷ 1324'ün sonbaharına gelindiğinde yeniden sıcak çatışmalar başlamış ve bu kez Nikolaas Zannekin'in yanı sıra bazı köylü liderlerinin isimleri de öne çıkmıştır. Bunların başında, Segher Janssone, Walter Ratgheer ve Lambert Bonin gelmekte olup, aslında bilhassa son ikisi yaşadıkları topluluklarda önemli konumda ve hali vakti yerinde kişilerdir. Janssone, Bruges bölgesinin tüm kuzey kısmının kaptanı olarak tanımlanırken, Bonin aynı bölgenin doğu kısmının kaptanıdır. Bu şahısların isyancıların meclisleri tarafından seçilmiş olması muhtemeldir.⁴⁸

Yeni isyan dalgasında saldırılar yine Bruges'un kuzeyindeki kırsal kesimde başlamış ve memurların yanı sıra soylular da hedefte yer almıştır.

45 W. J. Ashley, *James And Philip Van Artevelde*, Macmillan and Co., London 1883, s. 66.

46 Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 213; TeBrake, *a.g.e.*, s. 52-55.

47 Samuel Kline Cohn, *Lust for Liberty*, Harvard University Press, Massachusetts 2006, s. 33.

48 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 188; TeBrake, *a.g.e.*, s. 72.

Muhtemelen Chronicon'un yazarının iddia ettiği gibi malikâneler, kaleler ve şatolar başta olmak üzere lordlar ve soylularla ilgili sembol yerlere saldırılmıştır. İlginçtir aynı dönemde manastırların topladıkları ondalıklarla ilgili memnuniyetsizliklerini de yüksek sesle dile getirmişlerdir. Hatta bazı büyük manastırlar düşman ilan edilmişlerdi ki Veurne yakınlarındaki Koksijde'deki kıyı kumullarında bulunan Ter Duinen Manastırı bunlardan birisidir. Çünkü bu manastır, Fransız işgali sırasında Fransa veya Leliaart partizanlarının yanında yer almıştır. Köylü isyancılar bir kez daha Bruges bölgesinde yönetime hâkim olmuştur. Buna karşın Kont o sırada Fransa'da bulunan Kont, yerine amcası Casselli Robert'i naip olarak bırakmıştır.⁴⁹ Çaresizliğin etkisiyle amcasına yazdığı bir mektupta ona, isyancıların evlerini yakmak, onları öldürmek, mallarına zarar vermek ve topraklarına el koymak gibi her türlü yetkiyi vermiştir. Amcası da isyanı bastırmak için çaba sarf etmiş lakin muvaffak olamamış ve Fransa'ya kaçmak zorunda kalmıştır.⁵⁰

Kont Louis ve destekçileri isyana karşı hiçbir ilerleme kaydedemedikleri gibi olaylar kırsaldan şehirlere sirayet etmeye başlamıştır. Ghent ve Ypres'nin endüstri merkezlerinde, idarecilerinin becerileri sayesinde olaylar şehirde durdurulmuş ama Bruges'da öyle olmamıştır. İsyancıların ilerlemeleri neticesinde Kont Louis uzlaşma arayışına gitmiş ve 1325'in Mart ayında bir ateşkes yapılmıştır.⁵¹ Daha sonra, Casselli Robert ve Ghent ile Ypres şehirlerinden temsilcilerden oluşturulan tahkim komisyonu tarafından bir soruşturma yürütülmesi kararlaştırılmıştır.⁵² Segher Jansone ve Nikolaas Zannekin ile iltisaklı isyancılar, komisyonun genellikle soyluların iddialarını soruşturmasından yakınmış ve ortam yeniden gerilmiştir.⁵³

İsyan sırasında Ypres'da bulunan Kont Louis, gelişmeler karşısında güvenlik endişesi duymuş ve dört yüz adamıyla beraber Courtrai'ye taşınmıştır. Fakat birkaç gün içinde isyancılar Bruges'dan Courtrai'ye ilerlemeye başlamışlardır.⁵⁴ Louis, danışmanlarının önerisiyle, isyancılara karşı Courtrai'yi daha etkili bir şekilde savunmak amacıyla şehrin banliyölerini ateşe vermiş ancak yangın rüzgârın etkisiyle kontrolden çıkıp Courtrai'nin merkezine ilerlemiştir. Kendilerinin dışında alınmış bu kararlardan ve sonuçlarından dolayı öfkeye kapılan halk, Louis'e sadakatinden vazgeçip, sokaklara çıkmışlar ve Bruges'dan yaklaşan isyancıları desteklediklerini duyurmuşlardır. Devamında Courtrai'de, Kont ve partizanları için felaketle sonuçlanan kanlı bir savaş yaşanmıştır. Savaş bittiğinde, Kontun kuvveti ağır kayıplar vermiş, kendisi ise altı vasalıyla birlikte esir düşüp Bruges'a götürülmüştür.⁵⁵ İsyancı liderlerden Nikolaas Zannekin ve köylü ordusu Ypres'ya ilerlerken, oradaki

49 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 188; TeBrake, *a.g.e.*, s. 71-72.

50 *Codex Diplomaticus Flandriae II*, (Edit. Thierry De Limburg-Stirum), De Plancke, Bruges 1889, no: 348, s. 369.

51 TeBrake, *a.g.e.*, s. 73-80.

52 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 192.

53 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 193.

54 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 193.

55 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 194.

gors

Akademik
Bakış

299

Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

soylularının çoğu kaçmış, kalanları ise sonrasında idareye hâkim olan zanaatkârlar tarafından kovulmuştur. Akabinde halkın uzun süredir yakındığı banliyölerin güçlendirilmesi işiyle ilgilenilmiştir. Burada ilginç bir gelişme yaşanmış ve isyancılar, Kont Louis'in amcası Casselli Robert'i Louis adına Flander kontluğunun naibi ilan etmişlerdir. Aslında Robert, önceden de söz ettiğimiz üzere Fransa karşıtı bir duruşa sahiptir ki bundan dolayı isyancılarla uzlaşması zor olmamıştır.⁵⁶

Casselli Robert, tutuklu Kont'un yerine naip olarak Bruges ve Ypres'da yönetimi ele alırken, Kont Louis'in büyük amcası Namurlu John, Ghent'teki taraftarlarının başına geçmiş ve naipliğin kendisine ait olduğunu bildirmiştir. Böylece Flander'deki sosyal bölünmüşlük, Bruges ve Ghent şehirleri arasındaki ihtilafın da eklenmesiyle daha belirgin bir hal almıştır.⁵⁷ Bruges şehrinde gelen milislerin başındaki Casselli Robert kendi şahsi kuvvetlerinin yanı sıra köylülerden oluşan birliklerle Ghent'e ulaşmıştır. Şehrin dışında yaşanan savaştan isyancılar galip gelmiş fakat devamında yapılan Ghent kuşatması başarılı olamamıştır. Sonrasında Fransa kralının gönderdiği olumlu mesajların da etkisiyle Casselli Robert, Ghent'ten çekilmiş ve Bruges'a dönmüştür.⁵⁸ Buna rağmen onun kontrolü dışındaki köylülerden oluşan bir ordu Ghent'in kuzeyinde kalmıştır. İsyancılar arasındaki ihtilaftan istifade etmek isteyen Ghentliler karşı saldırıya geçmişlerdir. Yaşanan savaşta iki köylü lideri Walter Ratgheer ve daha evvel adını zikretmediğimiz Blawrel Bockel dâhil olmak üzere toplamda 700'den fazla isyancının öldürüldüğü kayıtlarda yer almıştır. Böylece köylüler Ghent'te durdurulmuş ve akabinde orası muhafazakâr soyluların bir kalesi haline gelmiştir.⁵⁹

Fransa kralı IV. Charles ayaklanmanın ilk iki yılında gelişmelere karşı kayıtsız kalmış fakat isyancıların 1325 yazında özellikle Ghent ve Ypres'daki eylemleri karşısında tedirgin olmuş ve bir adım atma gereği duymuştur. 4 Kasım 1325'te Flaman topraklarında yetkili olan tüm piskoposlara talimat göndermiş ve onlardan isyancıları aforoz etmelerini, onların kontrolündeki bölgelere enterdi uygulamalarını emretmiştir. Flander'in isyancı bölgeleriyle Fransa arasındaki ticareti yasaklamıştır. Ayrıca Casselli Robert'ın Kuzey Fransa'daki bazı mülklerine el koymuştur. Muhtemelen bu yaptırımın etkisiyle Casselli Robert, taraf değiştirip Krala katılmıştır. Kralın hamlelerinden endişeye kapılan isyancılar, esir tuttıkları Kont Louis'ye baskı yaparak 30 Kasım 1325'te bir genel af ilan ettirmişler, sonrasında Kontu serbest bırakmışlardır. Akabinde müzakereler başlamış ve 19 Nisan 1326'da Arques'de bir barış yapılmıştır. Antlaşmaya göre isyancıların bölgesindeki yeni kaleler yıkılacak, eski antlaşmalarda sözü edilen tazminat ile vergiler ödenecektir. İsyana katılanların çoğu para cezası ödeyecek veya hacca gideceklerdir. Sür-

56 "Chronicon Comitum Flandrensiū", s. 195.

57 J. F. Verbruggen, *The Art of Warfare in Western Europe During the Middle Ages*, (Trans. Colonel Sumner Willard), The Boydell Press, Woodbridge 1998, s. 309.

58 "Chronicon Comitum Flandrensiū", s. 196.

59 "Chronicon Comitum Flandrensiū", s. 199.

günden dönen Kont yanlılarının malları iade edilecektir. Fakat Ghent'in sürgündeki muhalif dokumacılarının geri dönmesine izin verilmemiştir. Bunlara karşılık IV. Charles, aforozu ve Flander ile arasındaki ticaret yasağını sona erdirmeye sözü vermiştir.⁶⁰

Antlaşmada isyancı liderler, tüm müzakerelerin dışında tutulmuştur. Flander açısından Athis-sur-Orge Barışından bile daha ağır hükümler ihtiva eden bu antlaşma, Bruges ve Ypres dâhil olmak üzere isyancı şehirlerde çatışmaların sona ermesini sağlamış, lakin isyan kırsalda devam etmiştir. Bu seferki isyanda köylülerin öne çıkmasının yanı sıra Bruges, Flander'in diğer büyük şehirlerinin aksine baskın bir yer edinmiştir. Bu farkın en önemli sebebi Bruges şehrinin kendi içtimai yapısından kaynaklanmaktadır. 1326'nın başlarında şehrin ileri gelenleri Kontla barıştıktan sonra bile, bazı küçük isyanlar devam etmiştir.⁶¹ Öte yandan 1320'lerde Ghent, kırsal isyanı destekleme eğilimindeki dokumacılar loncasının rakipleri olan dolgucular loncası tarafından yönetiliyordu. Bunun neticesinde bu şehir, Fransa yanlılarının ve Kont'un merkez üssü haline gelmiştir diyebiliriz.⁶²

İsyancıların rızası alınmadan imzalanmış olan Arques Antlaşması kısa süre sonra bozulmuş ve köylüler birçok bölgede hızla alan hakimiyeti tesis etmişlerdir. İsyan, Bergues bölgesinden bir köylü olan Jacob Peit'in önderliğinde daha radikal hale gelmiştir. Kiliselere bile saldırmışlar ve kırsalda terör hâkim olmuştur. O koşullarda ılımlı köylü isyancılar, diğerlerinden yavaş yavaş kendilerini geri çekmeye başlamışlardır. Bir süre sonra Peit suikasta kurban gitmiştir.⁶³ Bu koşullar altında Kral VI. Charles Flander'i işgal etmek amacıyla 31 Temmuz 1328'de birliklerin Arras'ta toplanmalarını emretmiştir. Buna karşın isyancılar, liderleri Nikolaas Zannekin ve Winnoc le Fiere komutasında Cassel kasabasında bir araya gelmişlerdir. Ypres ve Courtrai bölgelerinde toplanan benzer bir kuvvet, Lille'nin kuzeybatısında Leie Nehri boyunca konuşlanmış. Bruges bölgesinden çekilen Segher Jansone ve Lambert Bonin komutasındaki üçüncü bir isyancı ordusu, Tournai şehrinin kuzeyindeki Scheldt yolunu korumaktadır.⁶⁴ VI. Charles aniden ölünce yerine gelen Kral VI. Philip bu konudaki kararlılığı devam ettirmiştir. Nihayet Bruges belediye başkanı William de Deken ve İngiltere Kralı'nın desteklediği isyancılar ile Fransa ordusu 23 Ağustos 1328'de Cassel yakınlarında karşılaşmışlardır. Flamanlar ilk saldırılarda üstünlük elde etmişlerse de savaşta sabırsızlık gösterip düzeni bozunca mağlup olmuşlardır. Kral, ertesi gün isyancı kalelerin ve Bruges ile Ypres'nin kontrolünü ele geçirmiş, akabinde çok sayıda idamin ve müsaderelerin eşlik ettiği ağır bir baskı dönemi başlatmıştır. Tüm sözleşmeler geri çekilmiş, Flander'deki üniter yapıya son verilip üç

60 TeBrake, *a.g.e.*, s. 95-99; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 215.

61 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 189; TeBrake, *a.g.e.*, s. 74.

62 David Nicholas, *The Van Artevelde of Ghent*, Cornell University Press, New York 1988, s. 6.

63 Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 215.

64 "Chronicon Comitum Flandrensium", s. 204; TeBrake, *a.g.e.*, s. 119.

gors

Akademik
Bakış

301

Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

ayrı bölgeye ayrılmıştır. Bruges ve Ypres'nın duvarlarını yıkmalarını ve hendeklerini doldurmalarını emretmiştir. Sonuç olarak beş yıldır süren köylü isyanı bastırılmıştır.⁶⁵

Üç Şehirden Üçüncüsünün İsyanı: Ghent ve Artevelde

Buraya kadarki isyanlarda genellikle Bruges ve Ypres öne çıkmış olup bu iki şehir yıpranmışken, bu durumdan Ghent kazançlı çıkmıştır. Ayrıca aynı dönemde Kont da zayıflamış ve böylece Ghent, Flander bölgesinde en önemli güç haline gelmiştir. Ghent güçlendikçe 1330'lara doğru Kont ile arasında düşmanlıklar meydana gelmiştir. Aynı dönemde Fransa ile İngiltere arasındaki gerilim hızla yükselmiş ve buna bağlı olarak her iki ülkenin yakın ilişki içinde olduğu Flander, anlaşmazlığın içine çekilmiştir. Philippe, İngiltere'yi ekonomik yönden sıkıştırmak amacıyla Flander üzerinden baskı yapmak istemiş, bu doğrultuda 1336'da Kont Louis'ye Kontluk'taki İngiliz tüccarlarını derdest ettirmiştir. Bu hamle karşısında İngiltere Kralı Edward da hemen Flander'e yün ihracatını durdurmuş ve bu işi kendi üreticilerini mağdur etmemek için Brabant kontluğu üzerinden yapmaya başlamıştır.⁶⁶ Bu yasak Flander açısından büyük bir ekonomik krize neden olmuştur. Akabinde gelen işsizlik tehdidi, dokumacılara Ghent'teki ve Flander'in geri kalanındaki toplumsal huzursuzlukta başı çekme ve 1338'de siyasi açıdan kendilerini yeniden konumlandırma fırsatı vermiştir.⁶⁷

Flander'de gerilimin yükseldiği süreçte bir isim öne çıkmıştır: James van Artevelde. Zengin bir kumaş tüccarının oğlu ve bir bira üreticisi olan bu kişi, 1338'de Flander belediye ordusunun kaptanı olmuştur.⁶⁸ Kaptan olduktan sonra hızlı bir şekilde önce Ghent'de, akabinde de Bruges ve Ypres'da kendi kadrosunu kurmuştur. Öte yandan bazı muhalif hareketlerle karşılaşmış olsa da onların büyük çoğunluğunu bir iki yıl içinde bastırılmış veya sürgüne göndermiştir. Jean le Bel onun bu otoritesi hakkında "Ne Flander'de ne de başka bir yerde hiçbir dük kont veya prens, James'in ulaştığı güce sahip olamamıştır." der.⁶⁹ İyice köşeye sıkışan Kont, 1339'un Aralık ayında Paris'e kaçmak zorunda kalmıştır.⁷⁰ Artık eli iyice rahatlayan Artevelde, İngiltere Kralı III. Edward'ın baskısının da etkisiyle bir süre sonra Fransa ve İngiltere arasında yürüttüğü tarafsızlık politikasını İngiltere lehine terk etmiştir. Bu politika değişikliğinden sonra İngiltere yün ambargosunu kaldırmıştır. Kral Edward, 1340'ın Ocak ayında Ghent'e girmiş ve orada Fransa kralı olarak kabul görmüştür.⁷¹

65 Jean Froissart, *Chronicles England, France, Spain*, (Trans. Thomas Johnes), George Routledge and Sons, London 1868, s. 30; Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 215.

66 *Chronica Monasterii De Melsa*, s. 379; Neillands, *a.g.e.*, s. 75; John A. Wagner, *Encyclopedia of the Hundred Years' War*, Greenwood Press, London 2006, s. 8.

67 Prevenier, *a.g.m.*, s. 572.

68 Der Essen, *a.g.e.*, s. 70; Demetrius C. Boulger, *The History of Belgium*, London 1902, s. 141.

69 Jean Le Bel, *True Chronicles of Jean le Bel*, (Trans. Nigel Bryant), The Boydell Press, Suffolk 2011, s. 69.

70 Prevenier, *a.g.m.*, s. 575.

71 *The Chronicle of Lanercost*, (Trans. Herbert Maxwell), James Maclehose and Sons, Glasgow 1913, s. 322; Grattan, *a.g.e.*, s. 57; Jean le Bel, *a.g.e.*, s. 82.

Van Artevelde her ne kadar Flander'de genel bir hâkimiyet kurmuşsa da Bruges'da hep sorunlar yaşamıştır. Fakat 1343'ün Ocak ayına gelindiğinde Ghent'te bile isyanla karşılaşmış hatta kısa süreliğine iktidarını kaybetmiştir. Bunun en önemli sebebi de siyasi karışıklıkların ekonomiyi zayıflatmasıdır. Hatta Üç Şehir, artık Kont Neversli Louis'yi Flander'e geri çağırmaya karar vermiş ve nihayet 1345'in Mart ayında Artevelde kaptanlıktan indirilmiştir. 2 Mayıs 1345'te 'Kötü Pazartesî' denilen gün dokumacılar Cuma Pazarı'ndaki dolguculara saldırmışlardır.⁷² Froissart'ın bildirdiğine göre Artevelde, evine giderken halkın kendisine yönelik tavrındaki değişikliği bariz bir şekilde fark etmiştir. Evine vardktan sonra hizmetkârlarına kapıları ve pencereleri kapatmalarını emretmiş fakat dışarıdaki kalabalık gittikçe artmış ve saldırıya başlamıştır. Adamları kalabalığa karşı direnmiş ve onlardan birçoğunu öldürmüş ancak daha fazla baş edememişlerdir. Nitekim halk evin içine girmiş ve bu sırada Artevelde onları sakinleştirmeye çalışmışsa da muvaffak olamamıştır.⁷³ Bunun üzerine evinin arka kapısından kaçarak yakındaki bir kiliseye sığınmaya çalışmış ama kurtulamamış ve kalabalık tarafından linç edilerek öldürülmüştür. Artevelde'nin ortadan kaybolmasından sonra İngiltere ile ittifak zayıflamıştır.⁷⁴ Böylece 1297'den beri yoğun bir şekilde devam eden Flander'in başkaldırısında bir duraksama yaşanmıştır. Ama sonrasında olaylar burjuva ve köylü direnişinden çıkıp tekrar feodal bir başkaldırıya evrilmiştir.

Sonuç

Flander isyanlarıyla ilgili üzerinde en fazla tartışılan husus bu olayların bir ayaklanma mı yoksa devrim mi olduğu konusudur. Hatta olay biraz daha spesifik bir şekilde 1323-β1328'deki isyana indirgenerek buradaki köylülerin baskın durumundan faydalanılıp, konu salt bir köylü isyanına vurdurulmuştur. Bunun devamında da olaylar, 1358'de Fransa'daki Jaquier ve 1381'de İngiltere'deki Köylü İsyanının habercisi gibi değerlendirilmiştir. Lakin biz 1297'den itibaren Flander'deki isyanları birbirinden ayırmadan XIV. yüzyıldakileri bir bütün olarak mütalaa edilmesi gerektiği kanaatini taşımaktayız. Nitekim yukarıda hepsinin birbirinin devamı olduğunu gördük. Bunun neticesinde de olayın faillerinin salt köylüler olduğu çıkarımına varılamayacağına inanmaktayız. Dahası Flander'de köylülerin XII. yüzyıldan beri şehirli haklarına sahip oldukları ve tekstil işçisi olarak kırsalda burjuva ile birlikte çalıştıkları bilinmektedir. Bu mütalaalardan sonra bu isyanın köylü veya şehirli şeklinde tek bir sosyal sınıfa dayandırılmayacağını düşünmekteyiz.

İsyanı bir sosyal sınıfa dayandıramayacağımıza göre o zaman bu yaşananları XIX. yüzyıldaki bakış açısının aksine bir sınıf çatışması olarak tanımlamak da pek yerinde olmayacaktır. Bunun dışında bir diğer bakış açısının ifade ettiği üzere Flaman halkının milliyetçi saiklerle emperyal güçlere

72 Nicholas, *Medieval Flanders*, s. 222.

73 Froissart, *a.g.e.*, s. 143.

74 Froissart, *a.g.e.*, s. 144.

karşı direnen kahraman özgürlük savaşçıları gibi görülmesi de konuyu izah etmekten uzak kaçacaktır. Olayların çıkışında, şehirlilerin ve köylülerin çıkarlarının muhafazasında feodal sistemin teşkil ettiği engellerin büyük yer tuttuğu görülmektedir. Yaşananları, şehirlilerin ve köylülerin ortak çıkarlarını korumak için ortaya koydukları mücadele şeklinde tanımlayabiliriz.

İsyanlarda burjuva ve köylü sınıfının iki gayesi görülmektedir. Bunlardan birincisi eski feodal geleneklerin bir devamı olarak soylu sınıfının, kendi üzerlerinde tahakküm kurmasının önüne geçmektir. Kanaatimizce soylu sınıfa karşı alınan bu tutumun asıl sebebi, onların mevcudiyeti değil, Flander'deki ticari ve endüstriyel çalışmaları sekteye uğratacak politik tutumlar sergilemeleridir. İsyancıların ikinci gayesi ise bazı soyluların da desteğiyle Fransa'nın bölgeyi işgaline direnmektir. Bu da yine ekonomik kaygılardan kaynaklanmaktadır. Nitekim Kont Gui ve onun oğlu dönemlerinde Flander'deki isyanlar onların öncülüğünde yürütülmüştür. Sözü ettiğimiz Fransa karşıtlığı da aslında ulusal bilincin oluşmasından ziyade yine ekonomik saiklerle ortaya çıkmıştır. Çünkü Flander açısından can alıcı bir öneme haiz olan İngiltere ile ticaret, Fransa engeline takılınca bu tutum sergilenmiştir. İlk önemli başkaldırının 1294'teki İngiltere-Fransa savaşı sonrasında olması bu düşüncemizi desteklemektedir. Fransa'ya karşı yürütülen bu direnişin feodal sistem açısından da neticeleri olmuştur. Fransa, Flander'i hâkimiyet altına alamayınca oradaki özerk şehir yapılanması, Fransa'nın kuzeye doğru feodalite ihracatının önünde bir set olmuştur. Başta Kral Yüce Philip ve Güzel Philip olmak üzere Fransa hep bu engeli aşmak istercesine çaba sarf etmiş lakin muvaffak olamamıştır.

Bu çıkarımlardan sonra Flander isyanının yapısal bir değişimi hedeflemediğini, feodal bağların onların ekonomik faaliyetlerine engel olmamasından öte bir amaçlarının olmadığını ifade edebiliriz. Bu noktada 1381'de İngiltere'deki köylü isyanıyla aralarında farklılık bulunmaktadır. Çünkü 1381'deki isyan bir vergi mevzusundan başlamışken akabinde devrim niteliğinde sosyal talepler ile şekillenmiştir. Flander'de ise halk, İngiltere-Fransa arasındaki ihtilafın kendilerine yansımından muzdarip olup, var olan statükonun korunmasını talep etmektedirler.

Kaynaklar

- ALLMAND, Christopher, *The Hundred Years War*, Cambridge University Press, Cambridge 1988.
- Annales gandenses*, (Trans. & Edit. Hilda Johnstone), Clarendon Press, Oxford 1985.
- ASHLEY, W. J., *James And Philip Van Artevelde*, Macmillan and Co., London 1883.
- BLOCKMANS, Wim, "Flanders", *The New Cambridge Medieval History 5 (1300-1415)*, (Edit. David Abulafia), Cambridge University Press, Cambridge 2008, pp. 405-416.
- BOULGER, Demetrius C., *The History of Belgium*, London 1902.
- CAENEGEM, R. C. Van, "Galbert of Bruges and "Law Is Politics", *Galbert of Bruges*, Jeff Rider - Alan V. Murray, The Catholic University of America Press, Washington 2009, pp. 39-55.
- Calendar of Chancery Warrants 1244-1326*, Majesty's Stationery Office, London 1927.
- Chronica Monasterii De Melsa II*, (Edit. Edward A. Bond), Longmans, London, 1867.

Geç Orta Çağ Avrupa'sında İktidar Mücadelesinde Köylü-Burjuva İşbirliği:
Flander Örneği (1297-1328)

- “Chronicon Comitum Flandrensius”, *Corpus Chronicorum Flandriae I*, (Edit. J. J. De Smet), Commission Royale d'Histoire, Bruxellis 1837, pp. 34-261.
- Codex Diplomaticus Flandriae II*, (Edit. Thierry De Limburg-Stirum), De Plancke, Bruges 1889.
- COHN, Samuel Kline, *Lust for Liberty*, Harvard University Press, Massachusetts 2006.
- DEVRIES, Kelly, “Bouvines 1214”, *Battles of the Medieval World 100-1500*, (Edit., Kelly DeVries, Martin Dougherty, Iain Dickie, Phyllis G. Jestice, Christer Jorgensen), Amber Books, 2006.
- DUMOLYN, Jan - HAEMERS, Jelle, “Patterns of Urban Rebellion in Medieval Flanders”, *Journal of Medieval History*, 31, 2005, pp. 369-393.
- ESSEN, Leon Van Der, *A Short History of Belgium*, Second Edit., The University Of Chicago Press, Chicago 1920.
- GRATTAN, Thomas Colley, *Holland*, Peter Fenelon Collier, New York 1899.
- HAMILTON, J. S., *The Plantagenets*, Continuum, London 2010.
- HENRY OF HUNTINGDON, *Chronicle*, (Trans. Thomas Forester, Henry G. Bohn), London 1853.
- JAMROZIAK, E., “Rievaulx Abbey As A Wool Producer in The Late Thirteenth Century: Sistersiyens, Sheep And Debts”, *Northern History*, XL, 2, pp. 197-218.
- JEAN FROISSART, *Chronicles England, France, Spain*, (Trans. Thomas Johnes), George Routledge and Sons, London 1868.
- JEAN LE BEL, *True Chronicles of Jean le Bel*, (Trans. Nigel Bryant), The Boydell Press, Suffolk 2011.
- KITTELL, Ellen E., *From Ad Hoc to Routine*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1991.
- LEKAI, Louis J., *The White Monks*, Our Lady Of Spring Bank, Okauchee 1958.
- LLOYD, T.H., *The English Wool Trade in the Middle Ages*, Cambridge University Press, Cambridge 1977.
- LUCAS, Henry S., “The Great European Famine of 1315, 1316, and 1317”, *Speculum*, Vol. 5, No. 4, pp. 343-377.
- NEILLANDS, Robin, *The Hundred Years War*, Routledge, London 2003.
- NICHOLAS, David, *Medieval Flanders*, Routledge, London 2013.
- NICHOLAS, David, *The Van Arteveldes of Ghent*, Cornell University Press, New York 1988.
- NICHOLAS, Karen S., “The Role of Feudal Relationships in the Consolidation of Power in the Principalities of the Low Countries, 1000-1300,” *Law, Custom, and the Social Fabric in Medieval Europe*, (Edit. Bernard S. Bachrach, David Nicholas), Studies in Medieval Culture, Michigan University-Medieval, 1990.
- NÖRTEMANN, Gevert H., “Memories and Identities in Conflict: The Myth Concerning the Battle of Courtrai (1302) in Nineteenth-Century Belgium”, *Narratives of Low Countries History and Culture*, (Edit. Jane Fenoulhet, Lesley Gilbert), Uclpress, London 2016, pp. 63-72.
- PIRENNE, Henri, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- PIRENNE, Henri, *Ortaçağ Kentleri Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (Çev. Şadan Karadeniz), 12. Baskı, İletişim Yay., İstanbul 2012.
- PREVENIER, Walter, “The Low Countries”, 129-1415, *The New Cambridge Medieval History 6 (1300-1415)*, (Edit. David Abulafia) Cambridge University Press, Cambridge 2008, pp. 570-594.
- STRAYER, Joseph R., *The Reign of Philip the Fair*, Princeton University Press, Princeton 1980.
- TEBRAKE, William H., *A Plague of Insurrection Popular Politics and Peasant Revolt in Flanders 1323-1328*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1994.
- The Chronicle of Lanercost*, (Trans. Herbert Maxwell), James Maclehose and Sons, Glasgow 1913.

göz

Akademik
Bakış
305
Cilt 18
Sayı 35
Kış 2024

VERBRUGGEN, J. F., *The Art of Warfare in Western Europe During the Middle Ages*, (Trans. Colonel Sumner Willard), The Boydell Press, Woodbridge 1998.

WAGNER, John A., *Encyclopedia of the Hundred Years' War*, Greenwood Press, London 2006.

WERVEKE, H. V., "Industrial Growth In The Middle Ages The Cloth Industry In Flander", *The Economic History Review*, Vol. 6, No. 3, 1954, pp. 237-245.

WERVEKE, H. V., "The Rise of the Towns", *The Cambridge Economic History of Europe III*, (Edit. M. M. Postan, E. E. Rich, Edward Miller), Cambridge University Press, Cambridge 1964, pp. 3-41.

Extended Abstract

In this study, we will examine the rebellions that occurred in Flanders in the fourteenth century. For this purpose, we will first give brief information about the early period of the Flanders region, cities and guilds. Next, we will focus on the political and economic factors that caused the rebellions. We will evaluate various problems in chronological order. The main problems are the nature of the rebellion, the England-France conflict and its connection with the feudal system. The most important conclusion we will reach in our study is that the rebellion we mentioned is not a revolution. Moreover, we see the events not as a class conflict in the current sense, but as bourgeois and peasants acting together to protect their interests. For this purpose, they resisted the feudal system together. As a result, we think that we should not compare the uprisings in the region with the peasant revolts in either France or England.

Although various problems have arisen in the Flanders region since the twelfth century, this situation has become larger after 1297. It all started when Flanders acted together with England in the war between England and France. On the other hand, King Philip of France's plan to connect Flanders to the center triggered this even more. Thus, the war that started between France and Flanders lasted until 1305. In this process, while the count led the rebellion, the peasants and the bourgeoisie offered their support to him. Peace was made in 1305, but the problem could not be solved permanently. For this reason, the events started again in 1310, and although this time the count had the support, the events developed mostly under the pressure of the bourgeoisie and the peasants. This state of rebellion was briefly interrupted by the peace in 1320, but started in a much more violent way from 1323. In this phase, which lasted until 1328, since the count of Flanders was on the side of the King of France, bourgeois and peasant leaders completely carried the flag of the rebellion. Despite all the efforts of the rebels, France suppressed the rebellion and occupied Flanders.

Two cities in Flanders have taken the lead in the rebellions that have been going on since 1297: Bruges and Ypres. The third largest city, Ghent, either sided with the king or remained outside the events. As a matter of fact, after the events calmed down in 1328, Ghent benefited from this whole process. But in 1336, a new wave of rebellion broke out, this time led by a craftsman named James van Artevelde. After Artevelde became the de facto leader of the region, he acted together with England due to his commercial interests, and this naturally made the French king uneasy. This situation lasted until Artevelde's death in 1345.

Two aims of the bourgeois and peasant classes are seen in the rebellions. The first of these is to prevent the noble class from dominating themselves as a continuation of old feudal traditions. The second aim of the rebels is to resist France's occupation of the region, with the support of some nobles. Our most important conclusion is that the Flanders rebellion did not aim at a structural change, they wanted to prevent the feudal system from hindering their economic activities.